

Resultats de les excavacions arqueològiques portades a terme al Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Oriental)

JOSEP BOSCH, ROSER ENRICH, JOSEP M. LLORENS,
MONTSERRAT MATARÓ, ANNA PÀMIES, JORDI PARDO,
JOSEP MANUEL RUEDA, ISABEL SERRAT

Aquest informe és un resum de la memòria de les excavacions realitzades al jaciment ibèric del Turó del Vent del 13 de febrer al 12 de setembre del 1984, promogudes pel Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya i dirigides per l'equip d'arqueòlegs format per Josep Bosch i Argilagós, Roser Enrich i Gregori, Josep M. Llorens i Rams, Montserrat Mataró i Pladelasala, Anna Pàmies i Pahí, Jordi Pardo i Rodríguez, Josep Manuel Rueda i Torres i Isabel Serrat i Subirats.

El jaciment del Turó del Vent es localitza a la carena de la Serra del Corredor, sobre la població de Llinars del Vallès, dominant la Depressió del Vallès Oriental, i amb contacte visual amb el poblat de Burriac, a Cabrera de Mar. La zona d'aquest sector de la Serralada Litoral està formada per un conjunt de plegaments hercinians i caledonians de constitució granítica, els quals han configurat un paisatge de turons suaus, de formes arrodonides, enllaçats per nombrosos colls i planes de carena. En alguns casos aquests són fàcilment cultivables per haver-se format dipòsits saulonencs on s'han sedimentat argiles de descomposició. L'orografia presenta alçades que superen els 400 metres sobre el nivell del mar. El Turó del Vent està situat a 486 m. La zona està coberta de bosc mixt de pi i alzina, amb arboceres abundoses i el sotabosc típic d'aquest àmbit mediterrani.

Aquesta serra està al vessant interior de la Serralada, delimitant la zona meridional de la Depressió Vallesana. El règim pluviomètric fa possible l'existència de nombroses fonts, torrents i rierols. La Riera d'Argentona neix precisament en un indret proper al jaciment, i el vessant septentrional aboca les aigües al Mogent. Aquesta zona s'inclou dins el projecte de Parc Natural del Corredor.

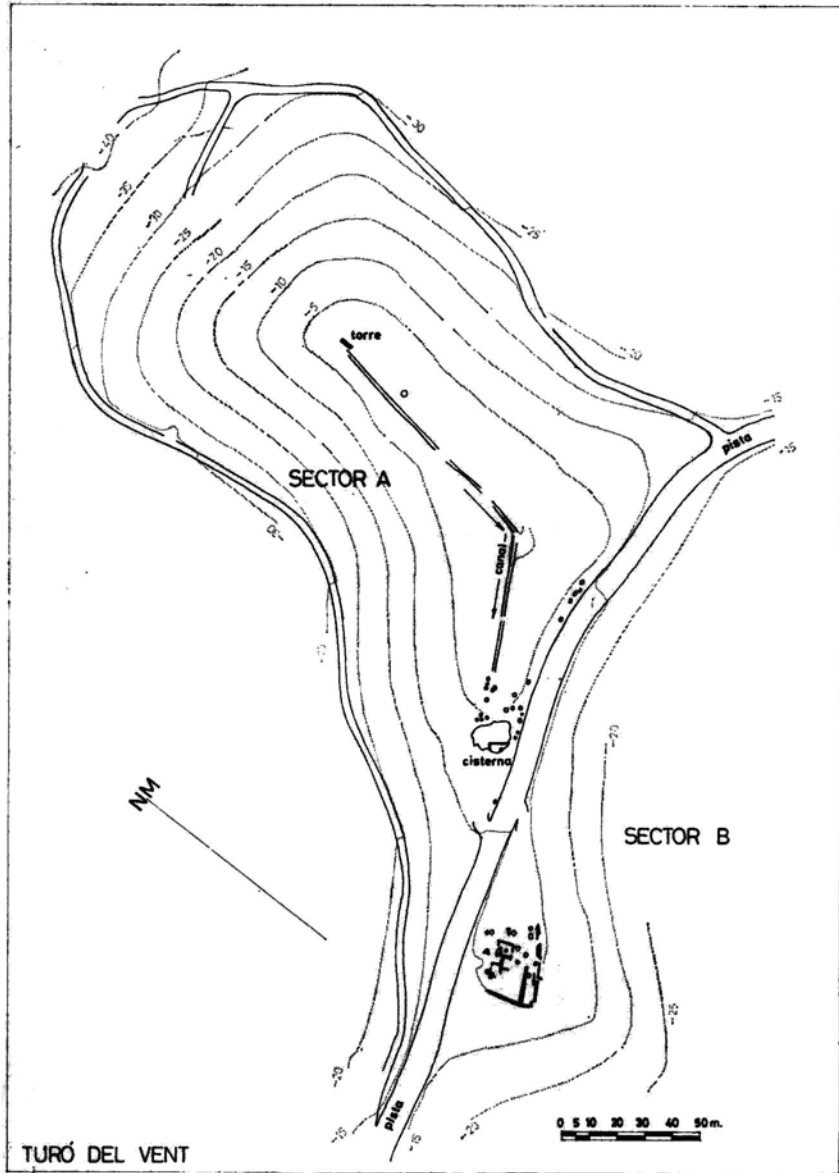
L'àrea on es localitza el jaciment es troba situada prop de Can Bordoi, on tenen cruïlla el camí carener que va de la Torrassa del Moro i Can Collet, al sud-oest, fins al Santuari del Corredor, seguint la carena, passant per Castellvell, les Planes, Turó del Vent, Sant Andreu d'Alfar i el Corredor, i el camí que va de Llinars del Vallès a Mataró. Aquest camí segueix la Riera d'Argentona i comunica la marina amb les terres de l'interior. És una ruta natural que, segons el nostre criteri, té un paper molt important per entendre el procés de configuració del poblament d'aquest sector.

El Turó del Vent es localitza en una zona farcida de jaciments arqueològics ibèrics, on el factor de les comunicacions ha marcat un caràcter especial a la configuració i distribució dels assentaments. El jaciment és conegut des de finals del segle XIX. Posteriorment Carreras Candi, J. C. Serra Ràfols, Antoni Gallardo, Josep Estrada i Marià Ribas fan referència i descripcions d'aquest jaciment. Però fou gràcies als treballs efectuats per Alberto López, Enric Sanmartí i Jordi Rovira, i a la publicació corresponent (3r volum de *Monografies Arqueològiques* de l'I.P.A. de la Diputació de Barcelona) que s'inicià l'aprofundiment en l'estudi del jaciment, maltractat per l'acció indocumentada dels excavadors furtius. Després de la campanya d'excavacions de l'any 1984, es formalitzà una denúncia per espoli, excavació illegal i destrucció del jaciment arqueològic contra un excavador clandestí, el pare del qual ja havia estat denunciat per Alberto del Castillo. A les accions dels excavadors furtius cal afegir la destrossa que suposà el camí que travessa el jaciment, provocada l'any 1972 en eixamplar l'antic camí carener. En aquest moment es van seccionar més d'una vintena de sitges. Malgrat els atemptats que ha patit el jaciment, la seva extensió i morfologia el fan, encara, un dels més importants i interessants del Vallès Oriental.

L'equip director de les excavacions de 1984 es va plantejar com a grans objectius de la campanya de set mesos la delimitació del jaciment, la cronologia de les fases d'ocupació i la delimitació de les àrees funcionals. El registre arqueològic es va realitzar emprant el mètode «Harris-Carandini». El biòleg Antoni Arrizabalaga i Blanch s'encarregà de l'estudi de les restes de fauna i microfauna.

Donat el caire resumit d'aquest article, exposarem a continuació els trets principals dels diferents sectors exhumats.

El jaciment es troba dividit en dos sectors per un camí. El sector situat al nord d'aquest és l'A, i el que es troba al sud d'aquest és el B. Després de les tasques de desboscament, neteja i planimetria general, es procedí a la intervenció en les següents àrees i estructures: 1) Sistema defensiu; 2) Habitacions; 3) Sitges; 4) Cisterna; 5) Enterraments medievals, i 6) Intervenció al jaciment associat de Castellvell (Llinars del Vallès).

1. SISTEMA DEFENSIU

En excavar el sector B ben aviat es comprovà que les estructures que inicialment havien estat catalogades com *habitacions* eren les restes del sistema defensiu de l'entrada de l'assentament, orientada cap al jaciment de Burriac, a Cabrera de Mar, a la banda de migdia del Turó del Vent. Es localitzà un potent mur d'uns 90 cm d'amplada, el qual una vegada excavat definí l'articulació d'una entrada, flanquejada per una torre quadrada a cadascun de llurs laterals. L'altra torre, hipotèticament simètrica a l'excavada, només ha pogut ésser documentada parcialment. Aquests paraments defensius, construïts amb blocs mitjans de granit carejats, i disposats sense cap tipus de morter, s'assenten sobre una banqueteta, una mica més ampla que el mur, la qual es va construir sobre el granit o roca mare. Aquestes banquetes dels murs orientats en direcció est-oest, varen ésser construïdes en un vall o fossar, el qual corresponia a una estructura defensiva d'una fase anterior. Aquesta fase anterior, la més antiga documentada al jaciment, és definida pel reompliment del fossar amb material ceràmic situat al segle IV a.C. El reompliment del fossar ha estat datat com anterior al final del segle IV a.C., amb la localització d'una llar amb ceràmica de figures roges i absència de material de cronologia posterior, situada sobre de l'últim estrat de reompliment de la primera fase de colmatació de l'antic fossar, una vegada els murs amb banqueteta ja havien estat construïts.

L'excavació d'aquest sector va permetre definir l'existència d'un sistema defensiu que delimitava el jaciment per la banda sud, amb un fossar excavat al sauló en forma de triangle invertit, a l'igual que els fossars dels *castra*, amb sistema de *clavicula*. És de suposar l'existència d'un amuntegament de material a la banda interior del fossar (desaparegut després de les modificacions funcionals de les fases posteriors), al damunt del qual podria haver-hi existit un mur de tapial o una cleda de troncs. Aquest fossar, perfectament definit, delimitava l'espai interior d'aquest sector excavat, amb un nivellament del sauló, realitzat en època antiga. A l'interior del recinte hom localitzà un gran conjunt de sitges ovoides excavades en el sauló-granit, i omplertes amb fragments de ceràmica de figures roges, gris de la costa catalana, comuna ibèrica a torn, comuna ibèrica a mà, i *pondera* en les sitges corresponents a la fase més antiga.

En un moment posterior, aquest sistema defensiu compost per la combinació de cleda i fossar deixà de tenir utilitat, i es va tancar parcialment amb material de finals del segle IV a.C. Aquest sistema defensiu de la zona de l'entrada del poblat fou substituït per un de nou, el qual es construï aprofitant el fossar antic com a trinxera de fonamentació. Es va bastir la banqueteta i els murs articulats d'acord amb un eix centrat

en sentit nord-sud, tenint com a centre la porta d'entrada al recinte. Aquesta fase de construcció de sòlides muralles va acompanyada de noves sitges, d'excavació més irregular i amb reompliment de finals del segle III, a l'entorn del 220 a.C. (± 25), datada amb materials de vernís negre, representats per les produccions de *Rhode*, el «taller de les tres palmetes sobre fons estriat», i algun fragment de les formes velles de les produccions de ceràmiques campanianes de vernís negre tipus A. En aquest moment, en el que s'emmurallà a consciència el jaciment, es construï una torre de guaita, assentada sobre una banquetta de blocs granítics, i sobre el sauló dur, a l'extrem nord (sector A). Els nivells estratigràfics que xoquen contra aquesta banquetta presenten un conjunt de materials situats també en el que podríem anomenar el moment d'esplendor material i funcional del jaciment, és a dir, a mitjan segle III a.C., amb el conjunt habitual de ceràmiques indígenes i el complex ceràmic de vernís negre dels tallers occidentals, amb un nombre extraordinari de *pondera* i fusaioles de totes mides i pesos. Des del punt on estava situada aquesta torre de guaita es pot contemplar una gran panoràmica sobre les planes del Vallès i es realitza contacte visual amb la resta de jaciments ibèrics. De l'estructura superior no hi ha cap rastre, donat l'alt grau d'erosió de la zona. Malgrat aquest fet, es pot delimitar la planta de la torre, la qual tindria uns 20 m², de forma quadrangular. L'estructura vertical superior podria haver estat construïda amb tàpia o fusta.

Aquesta torre marca, doncs, l'extrem nord del jaciment. Pel que respecta a la delimitació nord-sud, ja és completa. Respecte als panys de muralla que tancarien el turó, se'n conserven alguns fragments, tots ells del mateix parament, tant en el sector B com en el sector A. Per altra banda, la topografia ajuda a perfilar el perímetre emmurallat. Als vessants S-SW, fins a N-NW, s'hi localitzen nombrosos fragments de murs, alguns dels quals coincideixen amb els punts topogràfics òptims per a l'enllaç defensiu dels murs. La neteja del bosc i sotabosc permet, malgrat que no s'ha pogut excavar la totalitat de les línies de muralles, delimitar l'àrea total del jaciment. Pels vessants S, SE, E i NE també trobem la mateixa problemàtica, però en aquest sector hem de constatar la presència d'un mur que travessa diagonalment el camí, fent un angle d'uns 60° adreçant-se cap a la direcció de la torre nord, veritable vèrtex del jaciment.

Coincidint amb les fases globals del jaciment, trobem que després de la fase de construcció del mur i utilització durant el segle III a.C., i coincidint cronològicament amb l'inici de la fase militar de la romanització, datada al jaciment amb abundosa quantitat de *tegulae* i *imbrices* i fragments d'àmfora itàlica, hi ha un moment en el qual s'amortitza el sistema defensiu descrit, i s'aprofiten els murs del sector B, a la zona de l'entrada, per falcar un seguit d'estructures d'habitació sense paraments de la tipologia dels de les fases anteriors, construïts amb murs de tàpia dels quals hem localitzat les rases de fonamentació, amb restes de tovots. Aquesta és la fase degenerativa del jaciment, precedida de l'anterior reomplert

de sitges i de la construcció d'altres de noves, molt més irregulars i més profundes (en alguns casos, 4 m de profunditat). El material de reomplert comprèn tot el conjunt de produccions indígenes, de difícil datació, a més de gran quantitat de *tegula*, *imbrices* i fragments d'àmfora itàlica, de la qual no ha aparegut cap vora, pel que és molt difícil apreciar-ne la tipologia. De totes formes, en el complex de vernís negre que acompanya aquest material, no apareixen les campanianes B, pel que hem de situar el moment de datació en el primer terç del segle II a.C. Aquest conjunt d'habitatges de l'últim moment del poblat utilitzava com a element defensiu, després de l'amortització de l'anterior, una nova línia de muralla, construïda de forma més irregular, amb pedres i blocs petits de granit, molt diferent a la factura de l'anterior recinte dels segles IV-III a.C. Per la banda S, situada al sector B, davant de l'antiga entrada, el pany de la muralla tanca i engloba tot l'espai corresponent als anteriors sistemes defensius, mantenint la mateixa disposició en aquest sector de l'entrada, en direcció E-W. L'àrea delimitada per l'últim sistema defensiu és considerablement més petita, marcant aquest caire degeneratiu i de procés de despoblament que va patir el jaciment. Durant aquesta última fase s'utilitzà l'antiga torre que flanquejava el costat est de la porta d'entrada, tallant el mur sud i construint una coberta de *tegulae*, que es trobà caiguda sobre un nivell de reutilització.

2. HABITACIONS

A partir del descrit anteriorment, hem de fer esment d'un seguit de dades que clarifiquen la comprensió i ubicació dels habitatges del jaciment.

Al sector B, on inicialment ens pensàvem localitzar les estructures d'habitació, aparegueren en les fases dels segles IV i III a.C., un conjunt de sitges, definint una gran zona de magatzem.

El sector d'habitacions del poblat, relativament petit si el comparem amb l'extensió total del jaciment i amb la superfície destinada a camp de sitges, se situa al vessant de migdia, protegit del vent (val la pena recordar el topònim Turó del Vent). De la fase corresponent a la utilització del fossar com element defensiu (segle V a.C.?), desconeixem, de moment, els seus habitatges, encara que els suposem en el sector tallat pel camí i pel vessant de SE i E.

De les estructures d'habitació de la fase posterior a aquest primer moment coneixem restes de les cabanes localitzades en relació a l'antic fossar, documentades per la llar de l'entrada, amb ceràmica de figures roges, i el conjunt indígena, amb forats per clavar pals, al sector B del jaciment.

De la fase corresponent a la construcció i utilització de la muralla amb banqueta, descrita a l'anterior apartat, podem parlar com hipòtesi

demostrada pels resultats procedents de l'excavació il·legal objecte de la denúncia, de l'habitació del vessant de migdia, indret on situàvem les habitacions de la fase anterior i també d'aquesta, en la qual el poblat està en el moment de màxima ocupació.

En aquest moment, fixem la datació de les habitacions destruïdes per les obres d'eixample del camí, realitzades l'any 1972. Al costat dels pilars d'entrada a la part A del jaciment, i fins a l'indret on es troba situat el mur que travessa el camí i que ha estat descrit anteriorment, a prop d'on es realitzà la cata clandestina de 20 m², s'observa, quan plou i el sòl és humit, un conjunt de taques i també petits fragments d'antics panys de paret assentada sobre la línia topogràfica de descens del vessant de migdia, els quals poden definir aquest conjunt d'habitatges destruïts pel camí.

De la fase en la qual és utilitzat el nou pany de muralla, construïda de forma ràpida i amb material molt lleuger, ens ha quedat un conjunt de rases amb restes de tovot, associades a les sitges ibero-romanes de l'última fase, en el sector B.

En el sector A desconeixem habitatges d'aquest moment, malgrat que el material ceràmic d'aquesta fase arriba fins a l'extrem N del clot. Cal reconstruir aquests habitatges, amb coberta d'obra romana (*tegulae*), i murs de tapial des de la base. La superfície interior se situaria a l'entorn dels 16 m². D'aquesta fase localitzem un exemple molt clar en l'habitació construïda desmuntant parcialment l'entrada del sector B, i que inutilitzà l'accés d'entrada.

3. SITGES

Com hem vist en els apartats anteriors, el jaciment presenta en totes les seves fases gran nombre de sitges. Aquestes estan excavades directament al sauló. En podem distingir cinc tipus distints, en funció de la forma i factura de les mateixes. Aquesta proposta tipològica està essent estudiada per veure la relació cronològica o funcional respecte als conjunts de material arqueològic de colmatació.

En principi aquestes sitges o excavacions al sauló són les següents:

1. Sitges ovoides, amb o sense forat excavat al fons.
2. Sitges hemi-esfèriques.
3. Sitges irregulars ovoides.
4. Sitges amb fons pla.
5. Cubetes hemi-esfèriques.

Podem distingir tres tipus que la morfologia i els materials de colmatació associen a les grans fases del poblat, determinant una evolució tipològica diferenciada.

1. Sitges corresponents a la fase del camp de sitges tancat pel fossar, amb material ceràmic indígena i fragments de ceràmica àtica de figures roges corresponent a la fase més antiga del poblat. Estan documentades de forma paral·lela al jaciment associat de Castellvell (a uns 1000 m del Turó del Vent), on aparegué una àmfora púnico-ebusitana P.E.11, amb cronologia del segle v fins al iv a.C.

2. Sitges omplertes amb material del segle III a.C., amb una rica representació de les ceràmiques de vernís negre dels tallers Occidentals, amb molta presència de les productions dels tallers de *Rhode*, i amb fragments d'àmfora púnica Mañà D i púnico-ebusitana, en especial P.E.14, P.E.15 i P.E.16, aquesta última molt abundosa. Aquestes sitges tenen una forma hemi-esfèrica o globular, i són excavades seguint els àmbits espacials generats en el que el jaciment és emmurallat, construint-se la porta d'entrada. És la fase corresponent al període de més gran activitat del poblat, comprès des d'inicis fins a finals del segle III a.C.

3. Conjunt de sitges localitzades únicament en el sector B del jaciment, que seria la zona a la que es redueix l'ocupació en l'última fase del poblat, posterior al moment de l'amortització de l'anterior sistema defensiu i del reompliment de la majoria de les sitges. És, doncs, la fase corresponent a l'etapa inicial de la romanització, arribant fins al primer terç del segle II a.C. Datades per nombrosos fragments de *tegulae*, àmfora itàlica i algun fragment d'àmfora púnico-ebusitana P.E.17, i corroborat a Castellvell amb una moneda ibèrica amb patró de Kese, corresponent als inicis de la fase d'ocupació i d'establiment de les *stipendia*, amb les encunyacions situades a l'entorn del 170 a.C. Aquestes sitges són generalment més profundes i de majors dimensions, i estan excavades de forma més irregular. En alguns casos tenen una profunditat que supera els 4 m.

Aquesta successió de tipus de sitges ha estat plantejada després de l'anàlisi de les sitges excavades durant els set mesos de campanya de l'any 1984, les excavades pels clandestins i les retallades per l'eixample del camí l'any 1972. El conjunt total supera les vuitanta sitges, definint una àrea de magatzem extraordinàriament gran en la fase del segle III a.C. en relació amb l'extensió destinada a habitatges. Aquest factor ens defineix un assentament fortificat amb una clara funcionalitat de magatzem.

4. CISTERNA

Les excavacions i la posterior publicació dels arqueòlegs de l'I.P.A. definiren un àmbit, situat al sector A del jaciment, el qual havia estat saquejat per part dels clandestins. Tenia una potència extraordinària de nivells arqueològics i fou interpretat com l'angle d'una torre.

L'any 1984, l'excavació en extensió de tot l'àmbit definí un clot, excavat en època antiga al granit, situat al centre del poblat. Aquest clot, d'unes dimensions d'uns 80 × 10 m, va ésser excavat al sauló de forma

acurada, podent-se observar les marques de les eines de tall emprades en l'excavació d'època antiga. Aquest clot tallà un sector del camp de sitges del segle IV a.C. La neteja de tota l'àrea definí que estava rodejat del sòcol natural de granit.

Al lateral sud hom pot observar un mur en angle, molt a prop del marge abrupte de granit, el qual havia estat interpretat com el parament d'una torre.

El buidat dels nivells de reompliment fins al nivell verge donà una gran sorpresa: la profunditat de l'excavació realitzada a finals del segle IV-inicis del segle III a.C. era d'onze metres. Al fons d'aquest impressionant clot es va detectar un nivell de llims formats per sedimentació de les partícules en suspensió del que havia estat una gran cisterna, utilitzada en la fase de més esplendor del jaciment, en el mateix moment en què funcionaven les sitges posteriorment reomplertes a finals del segle III a.C. Els nivells de reompliment dels onze metres d'estratigrafia demostren una superposició de capes de formació artificial, amb un ric conjunt de material arqueològic, amb una cronologia que va del segle IV a l'any 220 (± 25) a.C., moment en què s'abandonà el sector. Els materials van dels fragments de cràtera àtica de figures roges, alguns fragments amb pintura blanca, als conjunts ceràmics dels Tallers Occidentals, i amb una importantíssima presència d'àmfora púnico-ebusitana, sobretot dels tipus P.E.15 i P.E.16, vital per a la datació dels nivells. Per altra banda, aparegueren en el reompliment gran nombre d'esquistos, elements estranys al jaciment, i gran quantitat de mineral de ferro, nombrosos gresols amb restes de fosa en bronze i escòria metallúrgica. Es localitzaren també gran nombre d'objectes de bronze, dels que destaquem les fíbules, punxons de gravat i objectes diversos.

La interpretació de la seqüència estratigràfica i la relació amb les estructures arquitectòniques defineix dos grans moments dins de la història del clot o cisterna. En primer lloc, una fase d'utilització a la primera meitat del segle III a.C., moment en el que encara no van ésser construïts els murs. Degut a un important esllavissament dels laterals saulonencs, es tapà pràcticament el terç final de la profunditat del clot i es construí posteriorment el mur en angle, falcat sobre el nivell esllavissat i damunt del granit, marcant un segon moment d'utilització documentat pel nivell de llims situat en relació al reompliment de la trinxera d'aquests murs. Per altra banda, aquest segon nivell d'utilització posterior a la construcció del mur acabà en el mateix moment en què es reompliren les sitges i es reduí l'àmbit d'ocupació del poblat, als voltants del 218 a.C. Aquesta data ve confirmada per la poca presència de ceràmiques campanianes, únicament representades per les formes més velles.

El material arqueològic presenta poques variacions cronològiques dels nivells més profunds als nivells últims d'utilització. La mateixa causa que provocà el reompliment sistemàtic del camp de sitges provocà aquest reompliment del que havia estat la gran cisterna del poblat. A part de

l'àmbit estricte del clot, s'han localitzat els que han estat interpretats com els elements integrants del sistema del filtratge d'aigües, al costat nord de la cisterna. Procedent de la torre nord, s'ha detectat un talús longitudinal, format de terra i pedres, que segueix el pendent natural fins la zona del clot. Aquest amuntegament és la protecció de reforç d'una canal, excavada al costat de la torre nord del poblat, que recolliria les aigües pluvials del vessant nord-oest i oest del poblat, conduint-les a un petit embassament definit per un mur disposat de forma paral·lela al costat nord del clot, el qual amb una cubeta en forma de prisma rectangular, semi-excavada al sauló, actuaria de sobreixidor-decantador, abocant l'aigua, sense l'aportació directa de sediments, a l'interior de la gran cisterna.

5. TOMBES MEDIEVALS

En el sector B del jaciment, sobreposades a les estructures protohistòriques, es va localitzar un conjunt de 6 tombes medievals, datades en els segles XI-XII i associades a un probable nucli dispers depenent del Castell de Llinars (Castellvell), situat a prop d'uns 1.000 metres del Turó del Vent.

Les tombes havien estat excavades al sauló, encaixant un seguit de blocs granítics en molts casos arrencats de les estructures ibèriques, fent una mena de caixa de pedra coberta amb blocs i amb dues pedres situades al costat del cap dels individus inhumats, recordant els vells sepulcres antropomorfs. Totes les inhumacions estaven orientades a Llevant, sense cap tipus de parament o ofrena.

Aquest conjunt d'enterraments podria haver estat associat a Castellvell, enderrocat per l'acció d'un terratrèmol l'any 1448, o bé al camí carener que va cap a la parròquia de Sant Andreu d'Alfar, i al Corredor, seguint la carena, des de l'ermita de Sant Cristòfol de Can Bordoi fins al Corredor.

6. INTERVENCIÓ AL JACIMENT ASSOCIAT DE CASTELLVELL (LLINARS DEL VALLÈS)

El jaciment ibèric associat de Castellvell es troba situat a uns 1.000 metres de Turó del Vent. Aquest jaciment ha estat referenciat per diversos autors (Balil, 1953; Estrada, 1955; Estrada-Villaronga, 1967; López-Rovira-Santmartí, 1982; Monreal-Barrachina, 1983).

Durant la campanya d'excavacions a Turó del Vent, i arrel de l'actuació dels furtius en aquest sector, es va plantejar una intervenció per tal de documentar la troballa d'unes sitges amb nombrós material.

Es localitzà un conjunt de sitges i diferents articulacions de rases de fonamentació de cabanes de murs de tapial, excavades al sauló. Del total de les 20 sitges excavades es poden classificar quatre tipus diferents:

- A. Sitja de poca fondària i fons pla, de diàmetre superior al de la boca.
- B. Sitja de forma ovalada, amb diàmetre màxim a la boca.
- C. Sitja de forma ovalada, amb diàmetre màxim a l'interior.
- D. Sitja de tipus C, amb un forat circular a la base d'uns 15-20 cm de profunditat.

Malgrat la complexitat del jaciment i que només es van poder excavar 300 m², l'anàlisi dels àmbits funcionals i l'estudi del material aparegut permeten parlar de tres fases d'ocupació.

En un primer moment, aquest indret fou ocupat com a lloc d'habitatge. Aquesta fase està documentada per les rases orientades a NS-SW que tanquen una habitació amb l'entrada a NE. Posteriorment a aquest moment, una sitja amb material indígena: un fragment d'àmfora P.E. 11, ceràmica àtica de figures roges i pre-campaniana, va inutilitzar una d'aquestes rases en el segle IV a.C. Per altra banda, a l'interior de la sitja va aparèixer gran quantitat de terra cuita amb empremtes d'encanyissat, el qual segurament hauria format part de les parets i sostre de l'estructura d'habitatge d'aquesta fase més antiga.

La resta de les rases semblen indicar dos moments diferents de construcció de vivendes.

La segona fase es caracteritza per l'excavació de sitges que tallen les rases de les antigues cabanes i que són reomplertes amb material de finals del segle IV-principis del III a.C. Aquesta fase coincideix amb l'emmurallament del recinte màxim de Turó del Vent, la construcció de la cisterna i la utilització del camp de sitges.

La tercera fase la situem ja entrat el segle II a.C., moment en què es constata de nou la presència d'activitat humana. El final d'aquesta fase es data per una moneda amb llegenda ibèrica encunyada a la primera meitat del segle II a.C., fragments d'àmfora P.E. 17 i *tegulae*. En aquest segle II a.C. s'abandonà el lloc d'una manera definitiva fins a època medieval. L'interval cronològic entre inicis del segle III i el segle II a.C., el qual no presenta signes d'activitat, s'ha de relacionar amb la transformació que enregistra Turó del Vent.

A més de les tres fases d'època antiga, es localitzà una nova ocupació baix-medieval. D'aquest moment hem localitzat molta quantitat d'escòria metallúrgica, ceràmica grisa medieval, fragments de ceràmica de verd i manganès, i de blau cobalt. En aquest moment apareix un nou tipus de sitja (tipus A), superposat a les estructures antigues, del qual trobem paral·lels a Castellvell. Aquesta àrea es troba al peu i a pocs metres de la fortificació de Castellvell, destruïda per un terratrèmol l'any 1448.

BIBLIOGRAFIA

- BALIL ILLANA, A.: Prospecciones arqueológicas en el Valle del Mogent. *A.E.A.*, XXVI, pp. 174-179, 1er semestre 1953.
- ESTRADA I GARRIGA, J.: *Síntesis arqueológica de Granollers y sus alrededores*. Publicaciones del Museo de Granollers, 15 pp., 1955.
- ESTRADA, J., i VILLARONGA, L.: La Lauro monetal y el hallazgo de Cànoves (Barcelona). *Ampurias*, XXVIII, pp. 135-194, 1967.
- GALLARDO, A.: Del Mogent al Pla de la Calma. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núms. 514-516 i 518-523, pp. 90-92, 1938.
- LÓPEZ, A.; ROVIRA, J.; SANMARTÍ, E.: Excavaciones en el poblado layetano del Turó del Vent, Llinars del Vallès. Campañas 1980 y 1981. *Monografies Arqueològiques*, 3. Diputació de Barcelona, Institut de Prehistòria i Arqueologia, 1982.
- MONREAL, L.; BARRACHINA, J.: *El castell de Llinars del Vallès. Un casal noble a la Catalunya del segle XV*. Col. Abat Oliba, 28. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983.